

Dosarul nr. 2ra-623/20

Prima instanță: Judecătoria Chișinău, sediul Centru (jud. S. Suvac)

Instanța de apel: Curtea de Apel Chișinău (jud. M. Anton, I. Țurcan, V. Cotorobai)

Î N C H E I E R E

1 iulie 2020

mun. Chișinău

Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ
al Curții Supreme de Justiție,

în componența:

Președintele completului, judecătorul
Judecătorii

Ala Cobăneanu
Mariana Pitic
Nicolae Craiu

examinând admisibilitatea recursului declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova,

în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de către Anatoli Velichii împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la constatarea încălcării dreptului la examinarea în termen rezonabil a cauzei penale, încasarea prejudiciului moral și compensarea cheltuielilor de judecată,

împotriva deciziei din 7 noiembrie 2019 a Curții de Apel Chișinău,

c o n s t a t ă :

La 30 noiembrie 2018, Anatoli Velichii a depus cerere de chemare în judecată împotriva Ministerului Justiției al Republicii Moldova cu privire la constatarea încălcării dreptului la examinarea în termen rezonabil a cauzei penale, încasarea prejudiciului moral și compensarea cheltuielilor de judecată.

În motivarea acțiunii a indicat că, la data de 1 octombrie 2010 în cadrul Comisariatului de poliție al sectorului Centru mun. Chișinău au parvenit pentru examinare în conformitate cu prevederile art. 274 Cod de procedură penală din Procuratura sectorului Centru mun. Chișinău, materialele acumulate în baza plângerii lui Vitalie Velichii, în care acesta a invocat pretinsa falsificare de către unchiul său, Anatoli Velichii a documentelor ce au servit drept temei de înregistrare a ultimului în calitate de participant la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobîl.

Reclamantul a menționat că la 29 decembrie 2010, de către procurorul Olga Pavalachi a fost emisă ordonanța de neîncepere a urmăririi penale pe pretinsa falsificare de către Anatoli Velichii a documentelor, deoarece nu există faptul comiterii infracțiunii, însă ulterior, la data de 2 februarie 2011 aceasta a fost anulată de către procurorul sectorului Centru mun. Chișinău, Nicolae Geru, în baza plângerii din 26 ianuarie 2011 a lui Vitalie Velichii.

A relatat că la data de 20 august 2011, Procuratura Centru mun. Chișinău a emis ordonanța prin care a pornit urmărirea penală în baza art. 361 alin. (2) lit. b) și lit. d)

Cod penal, pe faptul falsificării de către Anatoli Velichii și a persoanelor necunoscute, a legitimației de participant al lichidării consecințelor avariei de la Cernobîl, iar la 10 ianuarie 2013, procurorul în Procuratura sectorului Centru mun. Chișinău, Olga Pavalachi a emis ordonanța prin care a dispus clasarea cauzei penale sus enunțate, deoarece nu există faptul infracțiunii. Prin ordonanța din 24 martie 2016, procurorul sectorului Centru, Nicolae Geru a dispus anularea ordonanței din 10 ianuarie 2013, adoptate de procurorul Olga Pavalachi, de clasare a cauzei penale nr. 2011011298, cu reluarea urmăririi penale, iar, la 21 februarie 2017 Anatoli Velichii fiind pus sub învinuire în baza art. 361 alin. (2) lit. d) Cod penal, cu aplicarea măsurii preventive – obligarea de a nu părăsi țara.

În opinia reclamantului este evident că durata procedurilor în cazul organului de urmărire penală este extrem de exagerată, iar examinarea cauzei penale în instanța judecătorească, de asemenea a durat o perioadă îndelungată, invocând faptul că prima ședință de judecată a fost fixată pe 27 martie 2017, iar abia la 16 mai 2018, prin sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, procesul penal în privința lui Anatoli Velichii, învinuit în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 alin. (2) lit. d) Cod penal, a fost încetat din motiv că există alte circumstanțe care exclud sau condiționează pornirea urmăririi penale și tragere la răspundere penală.

A mai adăugat că din motive neclare și dubioase, ședințele de judecată au fost amânate de mai multe ori din cauza comportamentului procurorului, iar durata procedurilor a fost incompatibilă cu cerința termenului rezonabil garantat de art.6 Convenția Europeană a Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, astfel, având în vedere principiile compensării echitabile și rezonabile a prejudiciului moral, suferințele morale cauzate, starea de stres, neliniștea, înrăutățirea sănătății, nedreptatea, cauzate lui Anatoli Velichii, se solicită și se justifică compensarea prejudiciului moral.

Reclamantul Anatoli Velichii a solicitat constatarea încălcării dreptului la examinarea în termen rezonabil a cauzei penale, încasarea prejudiciului moral în mărime de 500 000 de lei, cu compensarea cheltuielilor de judecată.

Prin hotărârea din 23 aprilie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru a fost admisă parțial acțiunea depusă de către Anatoli Velichii. S-a constatat încălcarea dreptului reclamantului Anatoli Velichii, la exercitarea în termen rezonabil a urmăririi penale în procesul penal nr. 2011011298. S-a încasat de la bugetul de stat prin intermediul Ministerului Justiției al Republicii Moldova în beneficiul lui Anatoli Velichii suma de 15 000 de lei cu titlu de prejudiciu moral cauzat prin încălcarea dreptului la exercitarea în termen rezonabil a urmăririi penale în procesul penal nr. 2011011298. În rest acțiunea a fost respinsă ca fiind neîntemeiată.

Prin decizia din 7 noiembrie 2019 a Curții de Apel Chișinău a fost admis apelul declarat de avocatul Igor Litvinenco în interesele lui Anatoli Velichii, s-a casat parțial hotărârea din 23 aprilie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru în partea respingerii pretențiilor ce se referă la examinarea cauzei penale în instanța de judecată, și în această parte s-a pronunțat o nouă hotărâre prin care au fost admise parțial pretențiile din acțiunea depusă de Anatoli Velichii. S-a constatat încălcarea dreptului la examinarea în termen rezonabil în instanța de judecată a cauzei penale, de învinuire a lui Anatoli Velichii în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 alin. (2) lit. d) Cod penal. A fost obligat Statul să repare prejudiciul moral cauzat lui Anatoli Velichii prin această încălcare și s-a încasat de la bugetul de Stat prin intermediul Ministerului

Justiției al Republicii Moldova în beneficiul lui Anatoli Velichii echivalentul bănesc al prejudiciului moral cauzat prin încălcarea termenului rezonabil de examinare a cauzei penale în instanța de judecată, în sumă de 40 000 de lei. În rest, pretențiile lui Anatoli Velichii cu privire la încasarea prejudiciului moral cauzat prin încălcarea termenului rezonabil de examinare a cauzei penale în instanța de judecată, au fost respinse ca nefondate. În rest hotărârea din 23 aprilie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru a fost menținută.

Întru consolidarea soluției sale instanța de apel a reținut că, instanța de fond a constatat încălcarea termenului rezonabil la examinarea procesului penal doar la etapa urmăririi penale, încasând în acest sens despăgubiri de ordin moral în folosul reclamantului. În această parte hotărârea nu a fost contestată și, corespunzător, acționând în conformitate cu principiul examinării pricinii în apel în limitele pretențiilor din cererea de apel, instanța de apel nu a verificat hotărârea instanței de fond în această parte, prezumându-se că este una corectă și legală. Or, după cum a fost indicat, hotărârea instanței de fond privind constatarea încălcării termenului rezonabil la efectuarea urmăririi penale în privința lui Anatoli Velichii și repararea prejudiciului moral cauzat urmare a acestei încălcări nu a fost contestată de nici una din părțile procesului.

Totodată, instanța ierarhic inferioară a notat ca fiind greșită concluzia instanței de fond referitor la respingerea pretenției de constatare a încălcării dreptului inculpatului (reclamantul/apelant Anatoli Velichii) la examinarea cauzei penale în termen rezonabil în instanța judecătorească. Or, potrivit materialelor cauzei și înscrisurilor anexate la dosar se atestă cert faptul, că prima ședință de judecată a fost fixată pe 27 martie 2017, iar sentința a fost pronunțată abia la 16 mai 2018, adică peste aproape 1 an și 2 luni.

Instanța de judecată a remarcat că în numita cauză penală, prin sentința din 16 mai 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru procesul penal în privința lui Anatoli Velichii, învinuit în comiterea infracțiunii prevăzute de art. 361 alin. (2) lit. d) Cod penal, a fost încetat din motiv că există alte circumstanțe care exclud sau condiționează pornirea urmăririi penale și tragere la răspundere penală.

Referitor la perioada de examinare a numitei cauzei penale în instanța de judecată, instanța de apel a stabilit că ședințele de judecată fixate au fost de nenumărate ori amânate, în marea majoritate din vina acuzatorului de stat (procurorului), pentru neprezentarea acestuia sau urmare a cererilor de amânare ședinței. Astfel, din 15 ședințe numite pentru examinarea cauzei, acuzatorul de stat nu s-a prezentat fără motiv sau a cerut amânarea a 8 ședințe de judecată. De asemenea, instanța inferioară a precizat că încă cinci ședințe de judecată au fost amânate din cauza lipsei părții vătămate sau din motive tehnico-organizatorice (judecătorul era antrenat într-un alt proces, lipsa interpretului). Și, în contradictoriu cu motivele și numărul ședințelor amânate din vina acuzatorului de stat, instanței de judecată și a părții vătămate, instanța de apel a accentuat faptul, că din vina inculpatului Anatoli Velichii au fost amânate două ședințe de judecată, inculpatul fiind în imposibilitate de a se prezenta la proces din motive de boală.

În consecință, instanța de apel a conchis că pretenția reclamantului/apelant Anatoli Velichii, privind constatarea încălcării termenului rezonabil de examinare a cauzei penale în instanța judecătorească, este demonstrată pe deplin, fiind una întemeiată și necesar a fi admisă.

Totodată, instanța de apel a admis poziția reclamantului/apelant, potrivit căreia, în cadrul examinării pricinii penale instanța de judecată nu a asigurat respectarea termenului rezonabil, a tolerat atitudinea și comportamentul părții acuzării (atât a procurorului, cât și a părții vătămate), comportament care s-a soldat cu amânarea a 10 din 15 ședințe de judecată. La fel, instanța inferioară a reținut în acest sens și amânarea ședințelor din cauza motivelor organizatorice, circumstanțe, care deși nu pot fi puse în vina instanței de judecată, însă, sunt o responsabilitate a Statului, care are obligația pozitivă de a asigura și oferi posibilitatea instanțelor de judecată de a examina procesele penale în termeni restrânși, fără a exista momente de stagnare din cauza lipsei interpretului sau datorită antrenării judecătorului în alte procese urgente.

Subsidiar, deoarece instanța de apel a constatat încălcarea dreptului reclamantului la examinarea în termen rezonabil a cauzei penale în instanța judecătorească, subsecvent acestui fapt, având în vedere caracterul și gravitatea suferințelor psihice cauzate acestuia, modul în care a derulat situația, întinderea perioadei de încălcare a dreptului reclamantului/apelantului de a-i fi executată cauza penală în cadrul căreia avea statut de inculpat și impactul acestei încălcări la starea fizică și psihică a acestuia și, având ca reper scopul legal de a acorda o compensație în echivalent bănesc, eficientă și echitabilă, care să corespundă gradului, consecințelor și impactului adus dreptului acestuia de a beneficia de un proces echitabil (or, respectarea și asigurarea examinării pricinii în termen rezonabil este unul din pilonii și principiile procesului echitabil), compensație care să aducă satisfacția suficientă persoanei vătămate în dreptul său prin inacțiunea sau omisiunile admise de autoritățile Statului, instanța inferioară a considerat necesar a încasa în folosul lui Anatoli Velichii, de la bugetul de Stat prin intermediul Ministerului Justiției suma de 40 000 lei, concluzionând că această sumă va constitui o compensație suficientă, echitabilă și rezonabilă a prejudiciului moral cauzat.

La 30 decembrie 2019 Ministerul Justiției al Republicii Moldova a declarat recurs împotriva deciziei din 7 noiembrie 2019 a Curții de Apel Chișinău, solicitând admiterea acestuia, casarea deciziei instanței de apel și a hotărârii instanței de fond cu emiterea unei noi hotărâri de respingere integrală a acțiunii.

În motivarea cererii de recurs a invocat că, consideră decizia contestată ca fiind neîntemeiată și pasibilă de a fi casată, deoarece instanța de apel a interpretat în mod eronat legea și în acest sens a aplicat eronat normele de drept material (art. 432 alin. (1), (2) lit. c) Cod de procedură civilă), precum și a apreciat arbitrar probele din dosar (art. 432 alin. (4) Cod de procedură civilă).

În opinia recurentului, la caz instanța de apel în mod nejustificat și neîntemeiat a dispus acordarea prejudiciului moral în quantum de 40 000 de lei, în condițiile în care cauza nu a fost examinată sub toate aspectele și s-a acordat o apreciere eronată a probelor anexate la materialele cauzei.

A menționat că quantumul prejudiciului moral încasat este excesiv și vădit disproporțional în corelație cu sumele acordate de Curtea Europeană în spețe similare. De asemenea, instanța de apel nu a luat în considerare și aspectul privind importanța unificării practicii judiciare a instanțelor naționale la acordarea despăgubirilor morale în cazuri similare.

A precizat că în anumite situații acordarea unei satisfacții pecuniare/bănești nu constituie o regulă generală, dar fiind o excepție de la această regulă, or, conform art. 5

din Legea nr. 87, simpla constatare a încălcării dreptului reprezintă prin sine o satisfacție echitabilă pentru prejudiciul moral.

A explicat că aplicarea eronată a normelor de drept material și a normelor de drept procedural de către instanța de judecată are un efect nociv nu doar pentru societate, ci și pentru cadrul legal, întrucât se formează un precedent care cu trecerea anilor este tot mai greu de remediat.

Recurentul a notat că instanța de judecată nu trebuie să își formeze o idee preconcepută conform căreia acțiunile înaintate, prin care se pretinde încălcarea termenului rezonabil a cauzei implică în mod obligatoriu și admiterea acțiunii, fie chiar și parțial. În această categorie de dosare, este necesar de a elucida toate circumstanțele cauzei, de a constata dacă există cu adevărat o încălcare a prevederilor legale și de a stabili prin probe dacă a existat în mod veridic un prejudiciu..

În drept, și-a întemeiat recursul în baza dispozițiilor art. 119 din Constituție, art. 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, art. 429, 430, 434, 436, 437, 432 alin. (1), (2) lit. c) Cod de procedură civilă.

Prin referința depusă la data de 16 martie 2020 Anatoli Velichii, reprezentat de avocatul Igor Litvinenco a solicitat ca recursul declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova să fie considerat inadmisibil.

În conformitate cu art. 434 alin. (1) Cod de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Completul reține că copia deciziei integrale a instanței de apel a fost expediată în adresa recurentului prin intermediul poștei electronice la data de 11 decembrie 2019 (f.d.166-167).

Prin urmare, recursul din 30 decembrie 2019, este declarat în termen.

Examinând temeiurile recursului declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova în raport cu materialele cauzei, completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră că recursul este inadmisibil din considerentele ce urmează.

În corespundere cu art. 430 lit. a) Cod de procedură civilă, sunt în drept să declare recurs părțile și alți participanți la proces.

Conform art. 429 alin. (5) din Codul de procedură civilă, nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privință persoanele indicate la art. 430 nu au folosit calea apelului prevăzută de lege.

Din actele cauzei rezultă că Ministerul Justiției al Republicii Moldova nu a atacat cu apel hotărârea din 23 aprilie 2019 a Judecătoriei Chișinău, sediul Centru, respectiv, nu a folosit calea de atac apelul și nu este în drept să declare recurs împotriva deciziei instanței de apel în partea menținerii hotărârii instanței de fond, ca urmare a examinării apelului depus de către Anatoli Velichii.

În consecință, se constată că recursul declarat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova împotriva deciziei din 7 noiembrie 2019 a Curții de Apel Chișinău în partea menținerii hotărârii instanței de fond, este înaintat de o persoană care, prin prisma art. 429 alin. (5) și 430 Cod de procedură civilă, nu este în drept să-l declare, or, Ministerul Justiției al Republicii Moldova nu a folosit calea apelului prevăzută de lege.

Iar, în conformitate cu prevederile art. 433 lit. c) Cod de procedură civilă, cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care persoana care a înaintat recursul nu este în drept să-l declare.

Cât privește temeiurile recursului declarat împotriva deciziei instanței de apel în partea pronunțării unei noi hotărâri, se menționează următoarele.

În conformitate cu art. 432 alin. (1) Cod de procedură civilă, părțile și alți participanți la proces sunt în drept să declare recurs în cazul în care se invocă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural.

Alineatele (2) și (3) ale aceluiași articol prevăd exhaustiv cazurile în care se consideră că normele de drept material sau de drept procedural au fost încălcate sau aplicate eronat, iar alin. (4) stabilește că săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Conform prevederilor art. 433 lit. a) Cod de procedură civilă, cererea de recurs se consideră inadmisibilă în cazul în care recursul nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (2), (3) și (4) Cod de procedură civilă.

Completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție consideră că recursul declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova împotriva deciziei instanței de apel în partea pronunțării unei noi hotărâri, nu se încadrează în temeiurile prevăzute la art. 432 alin. (2), (3) și (4) Cod de procedură civilă.

Prin urmare, argumentele recursului nu indică la încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural de către instanța de apel, respectiv nu constituie temei de casare a deciziei recurate.

Or, recursul exercitat conform secțiunii a II-a are caracter devolutiv numai asupra problemelor de drept material și procedural, verificându-se doar legalitatea deciziei, dar nu și temeinicia în fapt.

În acest context, completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție reiterează și faptul că procedura admisibilității constă în verificarea faptului dacă motivele invocate în recurs se încadrează în cele prevăzute în art. 432 alin. (2), (3) și (4) Cod de procedură civilă.

Distinct de aceste constatări, completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție precizează că, în contextul normelor procedurale din Secțiunea a II-a, Capitolul XXXVIII Cod de procedură civilă, instanța de recurs nu verifică modul de apreciere a probelor de către instanțele de fond și de apel. Forța atribuită unei probe sau alteia, coraportul dintre probe, suficiența probelor și concluziile făcute în urma probațiunii sunt în afara controlului instanței de recurs.

Prin prisma art. 432 alin. (4) Cod de procedură civilă, instanța de recurs poate interveni în materia probațiunii doar sub aspect procedural și anume dacă se invocă că instanța de apel a apreciat în mod arbitrar probele, încălcând în mod flagrant regulile de apreciere a probelor stabilite în art. 130 Cod de procedură civilă, însă, din recursul

declarat nu rezultă argumentul privind încălcarea flagrantă a regulilor de apreciere a probelor.

În acest sens, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a relevat în jurisprudența sa constantă că recursurile trebuie să fie efective, adică să fie capabile să ofere îndreptarea situației prezentate în cerere, la fel recursul trebuie să posede puterea de a îndrepta în mod direct starea de lucruri (cauza Purcell contra Irlandei, 16 aprilie 1991), pe când în recursul declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova, asemenea aspecte nu se regăsesc.

În circumstanțele menționate, completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție conchide că recursul declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova urmează a fi considerat ca inadmisibil.

În conformitate cu art. 270, art. 433 lit. a), 433 lit. c) art. 440 Cod de procedură civilă, completul Colegiului civil, comercial și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție

d i s p u n e:

Se consideră inadmisibil recursul declarat de către Ministerul Justiției al Republicii Moldova.

Încheierea este irevocabilă.

Președintele completului,
judecătorul

Ala Cobăneanu

Judecătorii

Mariana Pitic

Nicolae Craiu